

**DIREKTIVA EVROPSKOG SAVETA 2000/43 O PRIMENI PRINCIPA JEDNAKOG
TRETMANA MEĐU OSOBAMA BEZ OBZIRA NA NJIHOVO RASNO ILI ETNIČKO
POREKLO**

(Službeni list Evropske unije - 19.7.2000 - L 180/22)

SAVET EVROPSKE UNIJE,

Imajući u vidu Ugovor koji uspostavlja Evropsku uniju, a posebno njegov član,
Imajući u vidu Ugovor predlog Komisije,
Imajući u vidu Ugovor mišljenje Evropskog parlamenta
Imajući u vidu Ugovor mišljenje Ekonomskog i socijalnog komiteta
Imajući u vidu Ugovor mišljenje Komiteta regiona

Čime:

- (1) Ugovor Evropske unije označava novu fazu u procesu stvaranja nikada bliže zajednice među narodima Evrope,
- (2) U skladu sa članom 6 Ugovora Evropske zajednice, Evropska unija zasnovana je na načelima slobode, demokratije, poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim slobodama, kao i vladavini zakona, načelima zajedničkim za države članice, a koja treba da poštuju osnovna prava garantovana Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te su rezultat ustavnih tradicija zajedničkih za države članice kao opšta načela prava Evropske zajednice.
- (3) Pravo na jednakost pred zakonom i zaštitu protiv diskriminacije za sva lica predstavlja univerzalno pravo priznato Opštom deklaracijom o pravima čoveka, Konvencijom Ujedinjenih nacija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Međunarodnom konvencijom o ukidanju
- (4) Važno je poštovati osnovna prava i slobode, uključujući tu i pravo na slobodu udruživanja. Takođe je važno, u kontekstu pristupa i opskrbe robama i uslugama, poštovati zaštitu privatnog i porodičnog života, te poslovanje koje se obavlja u ovom kontekstu.
- (5) Evropski parlament usvojio je izvestan broj rezolucija o borbi protiv rasizma u Evropskoj uniji.
- (6) Evropska unija odbacuje teorije koje nastoje da odrede postojanje posebnih ljudskih rasa. Upotreba izraza «rasno poreklo» u ovoj Direktivi ne znači prihvatanje takvih teorija.
- (7) Evropski savet je u Tampereu, na dan 15. i 16. oktobra 1999. godine, pozvao Komisiju da istupi, što je pre moguće, sa predlozima o primeni člana 13 Ugovora Evropske zajednice po pitanju borbe protiv rasizma i ksenofobije.
- (8) Smernice za zapošljavanje iz 2000. g., koje je Evropski savet usvojio u Helsinkiju 10. i 11. decembra 1999. g., naglašavaju potrebu da se neguju uslovi za socijalno inkluzivno

tržište rada putem formulisanja doslednog skupa političkih mera koje imaju za cilj borbu protiv diskriminacije usmerene protiv grupa kao što su etničke manjine.

(9) Diskriminacija zasnovana na rasnom ili etničkom poreklu može umanjiti dostignuća ciljeva Ugovora Evropske zajednice, a posebno ostvarivanje visokog nivoa zapošljavanja i socijalne zaštite, podizanje standarda življenja i kvaliteta života, ekonomsku i socijalnu povezanost i solidarnost. Ona takođe može umanjiti cilj razvoja Evropske unije kao oblasti slobode, bezbednosti i pravde.

(10) Komisija je u decembru 1995. g. predstavila "Saopštenje o rasizmu, ksenofobiji i antisemitizmu".

(11) Savet je 15. jula 1996. usvojio "Zajedničku akciju (96/443/JHA)" koja se bavi delovanjem u borbi protiv rasizma i ksenofobije, a prema kojoj države članice preduzimaju obezbeđenje delotvorne sudske saradnje po pitanju prekršaja zasnovanih na rasističkom ili ksenofobičnom ponašanju.

(12) Kako bi se omogućio razvoj demokratskih i tolerantnih društava koja dozvoljavaju učešće svih lica bez obzira na njihovo rasno ili etničko poreklo, posebno delovanje u oblasti diskriminacije zasnovano na rasnom ili etničkom poreklu treba da obuhvati više od delatnosti zapošljavanja i samozapošljavanja, te da pokriva oblasti kao što su obrazovanje, socijalna zaštita, uključujući tu i socijalno osiguranje i zdravstvenu zaštitu, socijalne povlastice i pristup i opskrbu robama i uslugama.

(13) U tu svrhu, bilo kakva neposredna ili posredna diskriminacija zasnovana na rasnom ili etničkom poreklu u oblastima pokrivenim ovom Direktivom treba da bude zabranjena u čitavoj Evropskoj zajednici. Ova zabrana diskriminacije treba da važi i za državljane trećih zemalja, ali ne pokriva različitosti u tretmanu zasnovane na državljanstvu i ne ulazi u odredbe koje upravljaju ulaskom i boravkom državljana trećih zemalja i njihovim zapošljavanjem i zanimanjem.

(14) Primenjujući načelo jednakog tretmana bez obzira na rasno ili etničko poreklo, Zajednica bi trebalo da, u skladu sa članom 3(2) Ugovora Evropske zajednice, teži ka ukidanju nejednakosti, kao i da unapređuje jednakost među muškarcima i ženama, posebno zbog toga što su žene često žrtve mnogostruke diskriminacije.

(15) Spoznavanje činjenica iz kojih se može shvatiti da je došlo do neposredne ili posredne diskriminacije stvar je koja se prepušta nacionalnim sudskim ili drugim nadležnim telima, u skladu sa odredbama nacionalnog zakona ili prakse. Takve odredbe, posebno u slučajevima posredne diskriminacije, mogu dozvoliti da diskriminacija bude dokazana bilo kakvim sredstvima, uključujući tu i statističke izvore.

(16) Važno je da sva fizička lica budu zaštićena od diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog porekla. Države članice takođe bi trebalo da obezbede, tamo gde je to odgovarajuće i u skladu sa njihovim nacionalnim tradicijama i praksom, i zaštitu za pravna lica, ukoliko ona trpe diskriminaciju na temeljima rasnog ili etničkog porekla njihovih članova.

(17) Zabrana diskriminacije treba da bude ostvarena bez uplitanja u održavanje ili usvajanje mera namenjenih sprečavanju ili kompenzaciji nepogodnosti koje trpi grupa lica određenog rasnog ili etničkog porekla, a te mere mogu dozvoliti i organizovanje lica određenog rasnog ili etničkog porekla tamo gde je glavni cilj unapređenje posebnih potreba tih lica.

(18) U veoma ograničenim okolnostima, različitost u tretmanu može biti opravdana ukoliko karakteristika koja se odnosi na rasno ili etničko poreklo sadrži suštinski i odlučujući zahtev profesije, kada je cilj zakonit, a zahtev srazmeran. Takve okolnosti mogu biti uvrštene u obaveštenja koja države članice dostavljaju Komisiji.

(19) Lica podvrgnuta diskriminaciji zasnovanoj na rasnom ili etničkom poreklu treba da imaju odgovarajuće mere zakonske zaštite. Kako bi nivo zaštite bio što delotvorniji, udruženja ili pravni entiteti treba da imaju moć da se angažuju u postupcima, na način koji odrede države članice, ili u ime ili u pomoć bilo kojoj žrtvi, bez ulaska u nacionalne odredbe o postupku predstavljanja i odbrane pred sudovima.

(20) Delotvorna primena načela jednakosti zahteva odgovarajuću sudsku zaštitu protiv viktimizacije.

(21) Pravila o teretu dokaza moraju biti usvojena kada postoji prima facie slučaj diskriminacije i, da bi se načelo jednakog tretmana delotvorno primenilo, teret dokaza se prenosi na optuženog kada se podnese dokaz o takvoj diskriminaciji.

(22) Države članice ne treba da primenjuju pravila o teretu dokazivanja u procesima u kojima sud ili neko drugo nadležno telo vrše istragu činjenica o slučaju. Stoga se u pomenutim procedurama od podnosioca tužbe ne zahteva da dokaže činjenice koje sud ili nadležno telo treba da istraže.

(23) Države članice treba da unapređuju dijalog između društvenih partnera i sa nevladinim organizacijama kako bi se usmerile na različite oblike diskriminacije i borile se protiv njih.

(24) Zaštita protiv diskriminacije zasnovana na rasnom ili etničkom poreklu će sama po sebi biti ojačana postojanjem jednog ili više tela u svakoj državi članici, sa nadležnošću da analiziraju probleme, proučavaju moguća rešenja i obezbede konkretnu pomoć žrtvama.

(25) Ova Direktiva postavlja minimum zahteva, dajući tako državama članicama mogućnost da uvedu ili održavaju pogodnije odredbe. Primena ove Direktive ne bi trebalo da služi opravdanju bilo kakve regresije u odnosu na situaciju koja već prevladava u svakoj od država članica.

(26) Države članice treba da se pobrinu za delovorne, srazmerne i odvraćajne sankcije u slučaju povrede obaveza utvrđenih ovom Direktivom.

(27) Države članice, na njihov zajednički zahtev, mogu poveriti društvenim partnerima primenu ove Direktive po pitanju odredbi koje potpadaju u domen kolektivnih ugovora, pod uslovom da države članice preduzmu sve potrebne korake kako bi u svako doba mogle garantovati rezultate nametnute ovom Direktivom.

(28) U skladu sa načelima subsidijarnosti i proporcionalnosti određenim u članu 5 Ugovora Evropske zajednice, cilj ove Direktive, a to je obezbeđenje zajedničkog visokog nivoa zaštite protiv diskriminacije u svim državama članicama, ne može biti postignut u potpunosti od strane država članica, te stoga može, zbog mere i uticaja predložene aktivnosti, biti i bolje postizan od strane Zajednice. Ova Direktiva ne ide dalje od onoga što je potrebno kako bi se postigli ovi ciljevi.

USVOJILA JE OVU DIREKTIVU:

POGLAVLJE I

Opšte odredbe

Član 1.

Namena

Namena ove Direktive je da postavi okvir za borbu protiv diskriminacije na temeljima rasnog ili etničkog porekla, sa ciljem da u državama članicama u delo sprovede načelo jednakog tretmana.

Član 2.

Pojam diskriminacije

1. Za namene ove Direktive, načelo jednakog tretmana znači da ne postoji nikakva neposredna ili posredna diskriminacija zasnovana na rasnom ili etničkom poreklu.

2. Za namene paragrafa 1:

(a) smatra se da se neposredna diskriminacija dogodila tamo gde se jedna osoba tretirala sa manje naklonosti nego što se druga tretira, tretirala se ili će se tretirati u sličnoj situaciji na temeljima svoga rasnog ili etničkog porekla;

(b) smatra se da se posredna diskriminacija dogodila tamo gde naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa stavljaju lica određenog rasnog ili etničkog porekla u posebnu nepovoljnost u poređenju sa drugim licima, osim ukoliko ta odredba, kriterij ili praksa nisu objektivno opravdane zakonitim ciljem, i ukoliko su sredstva za postizanje tog cilja odgovarajuća i neophodna.

3. Uznemiravanje će se smatrati diskriminacijom u značenju paragrafa 1 onda kada se neželjeno ponašanje izvrši u odnosu na nečije rasno ili etničko poreklo, a sa ciljem ili posledicom vršenja povrede dostojanstva nekog lica ili stvaranja atmosfere zastrašivanja, neprijateljstva, ponižavanja ili napada. U ovom kontekstu, koncept uznemiravanja može biti definisan u skladu sa nacionalnim zakonima i praksama država članica.

4. Navođenje na diskriminaciju lica na osnovu njihovog rasnog ili etničkog porekla smatraće se diskriminacijom u skladu sa paragrafom 1.

Član 3.

Cilj

1. Unutar ograničenja moći prenesenih na Zajednicu, ova Direktiva će se primenjivati na sva lica, kako u javnom takoako i u privatnom sektoru, uključujući i javna tela, po pitanju:

- (a) uslova za pristup zaposlenju, samozaposlenju i zanimanju, uključujući tu i kriterije odabira i uslova zapošljavanja, u bilo kojoj delatnosti, i u svim nivoima profesionalne hijerarhije, kao i unapređenja;
- (b) pristup svim vrstama i svim nivoima profesionalne orijentacije, stručne obuke, više stručne obuke i ponovne obuke, uključujući i praktično radno iskustvo;
- (c) zapošljavanje i radne uslove, uključujući otpuštanje i plaćanje;
- (d) članstvo i angažovanost u organizaciji radnika ili poslodavaca, ili bilo kojoj organizaciji čiji članovi obavljaju određeno zanimanje, uključujući tu i pogodnosti koje takve organizacije obezbeđuju;
- (e) socijalnu zaštitu, uključujući i socijalno osiguranje i zdravstvenu zaštitu;
- (f) socijalne pogodnosti;
- (g) obrazovanje;
- (h) pristup i opskrbu dobrima i uslugama dostupnim javnosti, uključujući i smeštaj.

2. Ova Direktiva ne pokriva različitosti u tretmanu zasnovane na državljanstvu i ne ulazi u odredbe i uslove koji se odnose na ulazak i boravak državljana trećih zemalja i lica bez državljanstva na teritoriji država članica, te na bilo kakav tretman koji proizilazi iz zakonskog statusa državljana treće zemlje i lica bez državljanstva.

Član 4.

Suštinski i odlučujući zahtevi zanimanja

Ne uzimajući u obzir član 2(1) i (2), države članice mogu obezbediti da razlika u tretmanu, zasnovana na karakteristici povezanoj sa rasnim ili etničkim poreklom, ne sadrži diskriminaciju tamo gde, usled prirode određenih profesionalnih delatnosti ili konteksta u kome se one obavljaju, njene karakteristike sadrže suštinski i odlučujući zahtev zanimanja, i pod uslovom da je cilj ovih delatnosti zakonit, a da je zahtev srazmeran.

Član 5.

Pozitivno dejstvo

Imajući u obiru obezbeđenje pune jednakosti u praksi, načelo jednakog tretmana ne sprečava bilo koju državu članicu da održava ili usvaja određene mere u cilju sprečavanja ili kompenzacije za nepogodnosti koje stoje u vezi sa nečijim rasnim ili etničkim poreklom.

Član 6.

Minimum zahteva

1. Države članice mogu uvoditi ili održavati odrebe koje idu u prilog zaštiti načela jednakog tretmana više od onih postavljenih u ovoj Direktivi.
2. Primena ove Direktive ni pod kojim okolnostima ne znači osnov za smanjenje nivoa zaštite protiv diskriminacije koja je već pružena od strane države članice u oblastima pokrivenim ovom Direktivom.

POGLAVLJE II

Pravni lekovi i sprovođenje

Član 7.

Obrana prava

1. Države članice obezbeđuju da sudske i/ili administrativne procedure za primenu obaveza prema ovoj Direktivi, uključujući i one koje se smatraju odgovarajućim savetodavnim procedurama, budu dostupne svim licima koja se smatraju oštećenim usled propusta da se na njih primeni načelo jednakog tretmana, čak i nakon što je odnos u kome je navodno došlo do diskriminacije završen.
2. Države članice obezbeđuju da se udruženja, organizacije ili drugi zakonski entiteti, koji imaju, u skladu sa kriterijima postavljenim u njihovom nacionalnom zakonu, zakonski interes da obezbede ispunjavanje odredaba ove Direktive mogu angažovati, za račun ili kao podrška podnosiocu tužbe, sa njegovim ili njenim odobrenjem, u bilo kom sudskom i/ili administrativnom postupku namenjenom primeni obaveza pod ovom Direktivom.
3. Paragrafi 1 i 2 ne ulaze u nacionalne odredbe koje se odnose na vremenska ograničenja za pokretanje pravne akcije po pitanju načela jednakosti tretmana.

Član 8.

Teret dokaza

1. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi, u skladu sa njihovim nacionalnim sudskim sistemima, obezbedile da, kada lica koja se smatraju oštećenima zato što načelo jednakog tretmana nije bilo primenjeno na njih utvrde, pred sudom ili nekom drugom nadležnom vlašću, činjenice iz kojih se može pretpostaviti da je došlo do neposredne ili posredne diskriminacije, bude obaveza optuženog da dokaže kako nije došlo do povrede principa jednakog tretmana.
2. Paragraf 1 ne sprečava države članice da uvedu pravila dokazivanja koja idu u prilog podnosiocu tužbe.
3. Paragraf 1 neće se primenjivati za krivične postupke.
4. Paragrafi 1, 2 i 3 takođe će se primenjivati na bilo koji postupak izveden u skladu sa članom 7(2).
5. Države članice ne moraju primenjivati paragraf 1 u postupcima u kojima sud ili nadležno telo treba da istraže činjenice slučaja.

Član 9.

Viktimizacija

Države članice u svoje nacionalne pravne sisteme uvode mere potrebne kako bi se pojedinci zaštitili od bilo kakvog neugodnog tretmana ili štetnih posledica nastalih kao reakcija na optužbu ili na postupke koji za cilj imaju sprovođenje usaglašavanja sa načelom jednakog tretmana.

Član 10.

Širenje informacija

Države članice obezbeđuju da se odredbe usvojene tokom sprovođenja ove Direktive, zajedno sa odgovarajućim odredbama koje su već na snazi, podnesu pažnji lica čiji je to interes, uz pomoć svih mogućih sredstava širom svoje teritorije.

Član 11.

Društveni dijalog

1. Države članice preduzimaju, u skladu sa svojim nacionalnim tradicijama i praksom, odgovarajuće mere u cilju unapređenja društvenog dijaloga između poslodavaca i zaposlenih, sa namerom da neguju jednak tretman, uključujući i nadgledanje prakse na

radnom mestu, kolektivnih ugovora, kodeksa ponašanja, istraživanja ili razmene iskustava i dobrih praksi.

2. Tamo gde je to u skladu sa nacionalnim tradicijama i praksom, države članice podstiču poslodavce i zaposlene, bez ulaženja u njihovu autonomiju, da zaključuju, na odgovarajućem nivou, ugovore koji postavljaju antidiskriminaciona pravila u oblastima na koje se odnosi član 3, a koje potpadaju u domen kolektivnog dogovora. Ovi ugovori poštuju minimum zahteva postavljenih ovom Direktivom i odgovarajućim nacionalnim merama za primenu.

Član 12

Dijalog sa nevladinim organizacijama

Države članice podstiču dijalog sa odgovarajućim nevladinim organizacijama koje imaju, u skladu sa njihovim nacionalnim zakonom i praksom, zakoniti interes za doprinos u borbi protiv diskriminacije na temeljima rasnog i etničkog porekla, i cilj da unapređuju načelo jednakog tretmana.

POGLAVLJE III

Tela za unapređenje jednakog tretmana

Član 13

1. Države članice određuju telo ili tela za unapređenje jednakog tretmana svih lica bez diskriminacije na temeljima rasnog ili etničkog porekla. Ova tela mogu obrazovati deo agencija zaduženih za odbranu prava ili čuvanje prava pojedinaca na nacionalnom nivou.

2. Države članice obezbeđuju da kompetencije ovih tela uključuju:

- bez ulaska u pravo žrtava i udruženja, organizacije ili drugog pravnog entiteta pomenutog u članu 7(2), obezbeđivanje nezavisne pomoći žrtvama diskriminacije u izvođenju njihovih optužbi za diskriminaciju.
- Vođenje nezavisnih istraživanja koja se bave diskriminacijom.
-
- Objavljivanje nezavisnih izveštaja i sačinjavanje preporuka na bilo koju temu koja se odnosi na takvu diskriminaciju.

POGLAVLJE IV

Završne odredbe

Član 14.

Usklađenost

Države članice preduzimaju neophodne mere kako bi obezbedile:

(a) ukidanje bilo kakvog zakona, regulative i administrativne odredbe koja stoji u suprotnosti sa načelom jednakog tretmana;

(b) da bilo koja odredba koja se nalazi u suprotnosti sa načelom jednakog tretmana, a koja je uvršćena u pojedinačne ili kolektivne ugovore ili dogovore, interna preduzimačka pravila, pravila koja regulišu profitna ili neprofitna udruženja, i pravila koja regulišu organizacije nezavisne profesije radnika i poslodavaca, jeste ili može biti proglašena, poništena i nevažeća ili se prilagođava.

Član 15.

Sankcije

Države članice određuju pravila o sankcijama koje će se primeniti na kršenja nacionalnih odredbi usvojenih u izvršavanju ove Direktive, te preduzimaju sve mere neophodne za njihovu primenu.

Sankcije, koje mogu sadržavati isplatu kompenzacije žrtvi, moraju biti delotvorne, srazmerne i odvraćajne. Države članice naznačavaju ove odredbe Komisiji najkasnije u roku od i naznačavaju, bez ikakvog zastoja, svako naknadno prilagođavanje koje utiče na njih.

Član 16.

Primena

Države članice usvajaju zakone, odredbe i administrativne mere neophodne za usklađivanje sa Direktivom do* ili mogu poveriti društvenim partnerima upravu i usklađivanje, na njihov zajednički zahtev, s tim da primena ove Direktive po pitanju odredbi spada u predmet kolektivnih ugovora.

U takvim slučajevima, države članice obezbediće da do**, društveni partneri uvedu neophodne mere putem dogovora, s tim da se od države članice zahteva da preduzme sve neophodne mere koje im omogućavaju da u svako vreme budu na mestu garanata rezultata nametnutih ovom Direktivom.

Oni će o tome naknadno obavestiti Komisiju. Kada države članice usvoje ove mere, one sadrže pozivanje na ovu Direktivu ili su praćene pozivanjem na nju prilikom njihovog zvaničnog objavljivanja. Metode sačinjavanja takvog pozivanja određuju države članice.

Član 17.

Izveštaj

1. Države članice dostavljaju Komisiji?? i svakih pet godina, sva obaveštenja neophodna kako bi Komisija sačinila izveštaj Evropskom parlamentu i Savetu o primeni ove Direktive.

2. Izveštaj Komisije uzima u obzir, kao što je odgovarajuće, mišljenja Evropskog posmatračkog centra za rasizam i ksenofobiju, kao i mišljenja društvenih partnera i odgovarajućih nevladinih organizacija. U skladu sa načelom roda, ovaj izveštaj, inter alia, obezbeđuje i utvrđivanje uticaja koji su preduzete mere ostvarile na muškarce i na žene. U svetlu primljene informacije, ovaj izveštaj će obuhvatati, ukoliko je to potrebno, i predloge za izmenu i dopunu ove Direktive.

Član 18.

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu na dan svoga objavljivanja u Službenom časopisu Evropske zajednice.

* Tri godine po stupanju na snagu ove Direktive.

** Pet godina po stupanju na snagu ove Direktive.

Član 19.

Adresati

Ova Direktiva upućuje se državama članicama.